

ОСОБЛИВОСТІ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ТА ПІВДЕННО-АФРИКАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

FEATURES OF GEOPOLITICAL INTERESTS OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA AND THE REPUBLIC OF SOUTH AFRICAN REPUBLIC

Пехник О.В.,

*студент I курсу магістратури
Інституту гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»*

Рослонь Д.Т.,

*кандидат політичних наук,
асистент кафедри політології та міжнародних відносин
Інституту гуманітарних та соціальних наук
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті здійснено комплексний аналіз геополітичних інтересів Китайської Народної Республіки (КНР) та Південно-Африканської Республіки (ПАР), з особливим акцентом на стратегічні аспекти їх взаємодії на глобальній арені. Дослідження охоплює різноманітні аспекти зовнішньої політики обох країн, включаючи економічні, політичні, безпекові та культурні чинники, що визначають їх зовнішньоекономічні та міжнародні відносини. Особливу увагу приділено взаємодії КНР і ПАР у рамках БРІКС, а також їхній співпраці в рамках Африканського Союзу та Організації Об'єднаних Націй, що дозволяє обом країнам зміцнювати свої позиції на міжнародній арені. У статті проаналізовано ключові мотиви, що визначають геополітичні стратегії кожної з держав. Для КНР важливими є забезпечення економічної експансії через ініціативу «Пояс і шлях», зокрема через будівництво інфраструктури та розвиток торгових зв'язків в Африці, де ПАР є важливим торговим партнером. Китай також активно інвестує в енергетичний сектор ПАР, зокрема в будівництво та модернізацію електростанцій, що дає змогу забезпечити стабільне постачання енергії на континенті. У свою чергу, ПАР зацікавлена в зміцненні своїх економічних позицій, зокрема через розширення торгівлі з Китаєм та залучення інвестицій у ключові сектори економіки.

Важливою складовою двосторонніх відносин є співпраця в сфері безпеки та боротьби з глобальними викликами, такими як тероризм, зміни клімату та екологічні катастрофи. КНР та ПАР активно взаємодіють у питаннях забезпечення регіональної стабільності, зокрема на континенті, де Китай займає ключову роль у розвитку миротворчих ініціатив. Окрім цього, обидві країни зацікавлені у розвитку нових технологій, таких як штучний інтелект та цифрові технології, що створює нові можливості для партнерства у технічних та наукових сферах.

З точки зору культурної дипломатії, Китай активно просуває свою культурну м'яку силу через програми обміну, відкриття Конфуцієвих інститутів в ПАР та популяризацію китайської культури, що сприяє зближенню народів. ПАР, зі свого боку, прагне поширювати свою культурну спадщину та сприяти розвитку освіти на африканському континенті.

Ключові слова: геополітичні інтереси, Китайська Народна Республіка, Південно-Африканська Республіка, БРІКС, економічне співробітництво, стратегічне партнерство.

The article provides a comprehensive analysis of the geopolitical interests of the People's Republic of China (PRC) and the Republic of South Africa (RSA), with a special emphasis on the strategic aspects of their interaction in the global arena. The study covers various aspects of the foreign policy of both countries, including economic, political, security and cultural factors that determine their foreign economic and international relations. Particular attention is paid to the interaction of China and South Africa within the BRICS, as well as their cooperation within the African Union and the United Nations, which allows both countries to strengthen their positions in the international arena.

The article analyzes the key motives that determine the geopolitical strategies of each state. For China, it is important to ensure economic expansion through the Belt and Road Initiative, in particular through the construction of infrastructure and the development of trade relations in Africa, where South Africa is an important trading partner. China is also actively investing in South Africa's energy sector, in particular in the construction and modernization of power plants, which helps ensure stable energy supplies on the continent. In turn, South Africa is interested in strengthening its economic position, in particular by expanding trade with China and attracting investment in key sectors of the economy.

An important component of bilateral relations is cooperation in the field of security and combating global challenges such as terrorism, climate change, and environmental disasters. China and South Africa are actively cooperating to ensure regional stability, particularly on the continent, where China plays a key role in the development of peacekeeping initiatives. In addition, both countries are interested in the development of new technologies, such as artificial intelligence and digital technologies, which creates new opportunities for partnership in the technical and scientific fields.

In terms of cultural diplomacy, China is actively promoting its cultural soft power through exchange programs, the opening of Confucius Institutes in South Africa, and the popularization of Chinese culture, which helps bring the two nations closer together. South Africa, for its part, seeks to spread its cultural heritage and promote education on the African continent.

Key words: geopolitical interests, People's Republic of China, Republic of South Africa, BRICS, economic cooperation, strategic partnership.

Постановка проблеми: Історія взаємин Китаю і ПАР дуже коротка, у них немає спільного минулого, давньої дружби або взаємних образ. Позитивним моментом у налагодженні сучасних двосторонніх відносин стало неприйняття з боку Китаю режиму апартеїду в другій половині ХХ ст. Першу угоду про співпрацю між країнами було підписано у 2000 р., через два роки після встановлення дипломатичних відносин. За цей час було здійснено низку взаємних візитів на вищому рівні, які, втім, не мали системного характеру. І все ж таки політичні відносини між країнами розвивалися вельми швидкими темпами і досягли рівня «всеосяжного стратегічного партнерства». Для розуміння суті відносин у політичній сфері між Китаєм і ПАР необхідно насамперед виокремити взаємні інтереси держав по відношенню одна до одної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації з особливостей геополітичної співпраці між Китаєм та Південно-Африканською Республікою відображають важливі аспекти та тенденції цієї взаємодії. Дослідники активно аналізують економічні, інвестиційні, технологічні, політичні та соціальні аспекти співпраці. Вчені досліджують наслідки зростаючої присутності китайських компаній та інвестицій у сферах інфраструктури, енергетики, добування природних ресурсів тощо. Згадані дослідження демонструють багатогранність геополітичних інтересів КНР і ПАР, а також складність та багатство їхнього стратегічного партнерства. Зважаючи на ключові напрямки співпраці в економічній, безпековій, культурній та науковій сферах, можна стверджувати, що відносини між цими країнами є перспективними, але потребують уважного управління та усвідомлення потенційних викликів. У статті були проаналізовані роботи таких науковців, як: Alden & Yu-Shan [3], Edwards & Jenkins [4], Jiang [5], Mathekg [6], Pecquet [7], Shoba [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Тема геополітичних інтересів КНР і ПАР є комплексною і має кілька невирішених проблем. По-перше, недостатньо досліджуються екологічні наслідки китайських інвестицій в Африці, зокрема в ПАР, а також відсутня інтеграція інноваційних технологій у двостороннє співробітництво. По-друге, мало уваги приділяється політичним наслідкам економічної залежності ПАР від Китаю, що може змінити її політичну динаміку та суверенітет. Соціальні й культурні виклики китайської експансії в Африці також потребують детального аналізу. Крім того, існує необхідність вивчення конкуренції між Китаєм та іншими глобальними акторами на африканському ринку. Важливим є також дослідження того, як геополітичні інтереси двох країн впливають на

глобальну безпеку, зокрема в контексті тероризму, екологічних загроз і пандемій.

Формулювання цілей статті. Ціль цієї статті полягає в аналізі геополітичних інтересів Китайської Народної Республіки (КНР) та Південно-Африканської Республіки (ПАР), зокрема їхнього стратегічного партнерства в рамках глобальних і регіональних ініціатив. У статті розглядаються основні напрямки співпраці між двома країнами, такі як економічні зв'язки, інвестиції в інфраструктуру, енергетику та безпеку, а також культурна та гуманітарна дипломатія. Особлива увага приділяється невирішеним питанням, таким як екологічні та соціальні наслідки співпраці, а також геополітичні виклики, пов'язані з глобальною конкуренцією та зміною політичної динаміки в ПАР.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для Китаю ПАР (якщо відкинути економічні чинники) багато в чому приваблива своїм авторитетом і впливом на Африканському континенті. Якщо ПАР і не є «спікером» Африки, то, безумовно, найважливішим гравцем. Країна має досить сильні позиції в Африканському союзі, з яким Китай активно розвиває співпрацю. Також ПАР у 2007-2008 і 2011-2012 рр. була непостійним членом Ради Безпеки ООН, і негласно вважалося, що вона представляє там інтереси африканських країн. Виходячи з цього, Китай небезпідставно вважає, що тісні зв'язки з ПАР допоможуть йому зміцнити свої позиції у всій Африці, де він прагне відігравати більшу роль [8].

Щодо політичного впливу цих відносин на Південну Африку, то офіційні політичні зв'язки між Південною Африкою та Китаєм розпочалися в 1990-х роках і ще більше посилилися наприкінці 2000-х років, коли президентом ПАР був обраний Дж. Зума. Відтоді політичні відносини між цими двома країнами набули значного імпульсу.

Відносини між Південною Африкою та Китаєм були відзначені безпрецедентними президентськими візитами Сі Цзіньпіна до Південної Африки та президентськими візитами Дж. Зуми і С. Рамафоси до Китаю як двох останніх глав держав Південної Африки. На сьогоднішній день Голова Сі Дзіньпін здійснив сім офіційних візитів до Південної Африки, що робить ПАР найбільш відвідуваною африканською країною Головою КНР з моменту його обрання у 2013 р. Ці візити свідчать про важливість Південної Африки для Китаю на континенті. Президенти Південної Африки також здійснювали візити до Китаю, а сьогоднішній президент ПАР С. Рамафоса дебютував свою поїздку до Китаю як глава держави в неділю 2 вересня 2018 р. [9]. Колишній президент Д. Зума також здійснив кілька візитів до Китаю під час свого перебування на посаді глави держави Південної Африки. Взаємні візити свідчать про те, що обидві країни

докладають спільних зусиль для зміцнення своєї політичної інтеграції.

В результаті тісної політичної інтеграції між двома сторонами, яку тісно підтримують і спрямовують, їхні політичні зв'язки вирости зі звичайних політичних відносин між державами до всеосяжного і стратегічного рівня [8], і навіть існують дво-річні комісії та робочі групи між цими країнами, які проводять засідання як у Південній Африці, так і в Китаї по черзі. Дж. Зума як багаторічний президент ПАР відіграв важливу роль у формуванні та цементуванні політичних відносин між країнами і що з моменту його обрання президентом країни перспективи та орієнтація зовнішньої політики країни щодо Китаю та країн, що розвиваються, значно покращилися [8]. Під час перебування Дж. Зуми на посаді президента відбулися значні зрушення і зближення між Південною Африкою і Китаєм та іншими країнами, що розвиваються. Це означало, що країна погіршила свої відносини зі своїми традиційними торговельними та політичними союзниками із Заходу та Європи. Про це свідчить той факт, що у 2009 р. Китай обігнав США та Європу як головний торговельний партнер як Південної Африки, так і всього африканського континенту [4].

Дж. Зума наголошував на тому, що Південна Африка повинна перейняти китайську модель розвитку і що країна повинна орієнтуватися на Південь і Схід, а не на Захід і Північ у своїх прагненнях до розвитку. Дж. Зума і С. Рамафоса як президенти ПАР були впевнені, що зростання Китаю може бути відтворене в Південній Африці. Це призвело до тіснішої політичної співпраці між Комуністичною партією Китаю і Африканським національним Конгресом, що зміцнило китайсько-південноафриканські відносини.

Ще одним прикладом цього стала співпраця між двома країнами на багатосторонніх форумах, таких як G20, BASIC і РБ ООН. Вступ Південної Африки до БРІКС за підтримки Китаю також продемонстрував, наскільки міцними і стратегічними стали політичні зв'язки між двома країнами. Політичні зв'язки між двома країнами також проявляються в їхній тісній співпраці в рамках ФОСАС в Африці.

Китай надав Південній Африці посилені голос і позицію у світовій політиці [8]. Країна здобула значний політичний капітал після встановлення відносин з Китаєм та іншими країнами, що розвиваються. Дані показують, що це було продемонстровано під час переговорів щодо зміни клімату в 2009 р.. Наприклад, Південна Африка разом з Китаєм та іншими країнами, що розвиваються, відіграла важливу роль у переформатуванні та просуванні переговорів щодо глобальних кліматичних змін. Південна Африка, з огляду на її економічне і політичне становище, змогла б сут-

тєво вплинути на Сполучені Штати і Європу під час переговорів про зміну клімату, якби не була частиною групи, до якої входив Китай. Політичні зв'язки з Китаєм надали Південній Африці політичний капітал для обґрунтування її претензій на роль „воріт до Африки” і голосу Африки у світовій економіці та політиці. Більше того, її вступ до БРІКС за підтримки Китаю значно конкретизував її позицію і переконання в тому, що вона представляє і діє від імені Африки в глобальній політиці [3]. Південна Африка зробила ставку на активну регіональну дипломатію в поєднанні з міжнародним фокусом, культивуючи при цьому імідж країни, яка є воротами до континенту і його виразником, а також мостом між Північчю і Півднем.

Щодо соціальних наслідків цих відносин, то існують як позитивні, так і негативні соціальні наслідки для Південної Африки в результаті її відносин з Китаєм. Тісні соціальні зв'язки з Китаєм дають Південній Африці можливість вивчати і переймати деякі китайські способи ведення бізнесу. Південна Африка могла б легко асимілювати китайські норми і практики і отримати цінні уроки, які країна могла б використати на свою користь. Більшість учасників дослідження зазначили, що китайський народ є стійким і має сильну трудову етику, і це може бути однією з причин, чому Китай піднявся до найвищих ешелонів світової економіки. У China Daily (2021) [8] зазначається, що економічні та політичні досягнення Китаю були досягнуті його власними силами, а також завдяки взаємовигідній співпраці з іншими країнами. China Daily (2021) також повторює, що Китай залишається ревним у проведенні незалежної зовнішньої політики миру і відданий багатосторонності та взаємовигідній співпраці з Африкою і світом [5].

Ці відносини були посилені частими візитами високого рівня до глав держав обох країн, а також діловими, торговельними делегаціями, двосторонніми комісіями, спільними військовими навчаннями та міжпартійною взаємодією.

Співпраця Південно-Африканської Республіки та Китайської Народної Республіки спрямована на досягнення власних геополітичних цілей, особливо якщо йде мова про КНР, який намагається переформатувати міжнародну систему та стати домінуючою глобальною силою, кидаючи виклик США.

Співпраця двох країн відбувається у рамках глобальних інституцій, таких як ООН, а також різних міжнародних організацій, які мають регіональний характер. ООН є одною з найважливіших організацій, де відбувається співпраця КНР та ПАР, що можна продемонструвати спільними голосуваннями на засіданнях Ради Безпеки ООН, Генеральної Асамблеї ООН.

У ключі розгляду відносин Китаю та Південно-Африканської Республіки важливо згадати, і про-

яви зближення двох країн на тлі критики Заходу, колишніх колоніальних держав, а також недемократичних тенденцій у самій ПАР, де АНК править майже тридцять років, що призвело до формування партійної системи з домінуючою партією, яка тривалий час однопартійно формує уряд. Після правління президента Т. Мбеки, за наступних президентів Дж. Зуми та С. Рамафоси ПАР ще більше дистанціювався від західного демократичного світу [5], а вплив Китаю на прийняття зовнішньополітичних рішень та на зміну зовнішньополітичних позицій у ПАР став ще більш значущим, що може бути продемонстровано на прикладі ставлення до війни Росії проти України, та займання нейтральної (фактично проросійської позиції) у цьому питанні, що контрастує зі ставленням переважної більшості країн Заходу. Натомість, позиція ПАР, є надзвичайно близькою до позиції Китаю, як головної країни БРІКС, і на яку спрямовано більшість південно-африканського експорту.

У цьому ключі дуже важливим для України є питання співпраці Південно-Африканської Республіки та Китайської Народної Республіки у рамках ООН, де дві країни займають нейтральну позицію щодо голосування з засудження російської агресії та виведення окупаційних військ з нашої території [1]. Як Китай, так і ПАР відмовляються засуджувати російську агресію з огляду на значну співпрацю цих країн між собою та РФ. Таким чином, можемо констатувати, що ПАР у ООН є союзником Китаю у реалізації геополітичних інтересів останнього.

Президент С. Рамафоса також висунув мирну ініціативу, в рамках якої він та інші африканські лідери відвідали Київ і Москву 16-18 червня 2023 р. і зустрілися відповідно з президентом України В. Зеленським і диктатором Росії [2].

Справжні наміри Південної Африки потрапили під ще більшу підозру, коли посол Сполучених Штатів Р. Брігетті у травні 2023 р. звинуватив Преторію у завантаженні зброї та боєприпасів на російське судно, що потрапило під санкції, пришвартоване на військово-морській базі Саймонс-Таун поблизу Кейптауна в грудні 2022 р.. Уряд спочатку заперечував ці звинувачення і стверджував, що посол Р. Брігетті вибачився за свою публічну заяву. Однак під тиском місцевої та міжнародної громадськості уряд розпочав незалежне розслідування, щоб з'ясувати, чи відправлялися на судні зброя та боєприпаси до Росії.

Правляча партія ПАР, Африканський національний конгрес (АНК), отримав клопоти всередині країни, оскільки російська війна проти України стає суперечливою всередині країни, додаючи проблем партії, яка намагається боротися з корупцією, що поглинула політику країни.

У розпал парламентських дебатів 2023 р. інформація про те, чи постачала ПАР зброю і боє-

припаси до Росії після вторгнення, було підтверджено, що командувач сухопутними військами ПАР генерал-лейтенант Л. Мбата відвідав Москву з офіційним візитом [7]. Це ще більше посилює недовіру громадянського суспільства до уряду, очолюваного АНК, який як було вже попередньо написано, мав попередні історичні зв'язки з Москвою, а потім Пекіном. Організації громадянського суспільства та активісти в ПАР також посилюють критику уряду за те, що він дотримується позаблокової позиції, яка, на їхню думку, суперечить національним інтересам [6]. С. Рамафоса як президент ПАР називає російську війну «кризою» і намагається наблизити свої політичні позиції до позицій Китаю у цій війні, яка і була розв'язана з допомогою останнього [2].

Варто також наголосити на військовій співпраці Китаю та ПАР, яка значно посилюється протягом останнього десятиліття, а у 2019 р., флот Китаю, ПАР та Росії навіть провели спільні навчання в Індійському океані, що підкреслює значимість військової співпраці між країнами [7].

США стурбовані не лише зв'язками Південної Африки з Росією. У квітні 2023 р. Міністерство торгівлі США внесло до чорного списку три південноафриканські льотні школи - Академію льотних випробувань ПАР і Міжнародну льотну академію AVIC - за їхні зв'язки з Китаєм, оскільки ці заклади були додані до чорного списку за підготовку китайських військових пілотів з використанням західних і натовських ресурсів, які колись надавалися США уряду ПАР для посилення військової сили у нестабільному регіоні. Натомість, ПАР віддає перевагу стосункам з Китаєм, і допоміг тренувати китайських льотчиків на натовському озброєнні. Ця діяльність суперечить національній безпеці та зовнішньополітичним інтересам США через що, на ПАР були накладені санкції за нецільове використання американського озброєння [7].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, можна стверджувати, що геополітичні інтереси сучасного керівництва ПАР та КНР збігаються, оскільки обидві країни ініціюють переформатування сучасного світового порядку від якого найбільше вигоди отримує КНР. Також ПАР повністю включився в геополітичні проекти, де першу роль відіграє Китай, і найкращим інструментом для цього є БРІКС. Також ПАР та Китай проводять активні військові навчання між собою, що включають взаємодію флоту та авіації, а військове озброєння з ПАР також надходило і до Росії як одного з найближчих союзників Китаю. Крім того, ПАР під час голосування в ООН за резолюції щодо засудження російської агресії проти України, починаючи від 2014 р. утримувався від голосу, що кореспондує з інтересами Китаю, Ірану та Росії. Фактично уряд ПАР дотри-

мується прокитайської лінії називаючи екзистенційну війну Росії проти України «кризою», що відповідає китайській урядовій пропаганді щодо висвітлення подій війни.

Перспективами подальших досліджень є більш глибокий аналіз екологічних і соціальних наслідків китайських інвестицій в Африці, інтеграція інноваційних технологій у співпрацю двох країн, а також вивчення політичних і безпекових аспектів цієї взаємодії в умовах змінної глобальної полі-

тичної ситуації. Також необхідно досліджувати вплив китайської експансії на внутрішню політику ПАР та її можливу залежність від зовнішніх економічних чинників.

Можна стверджувати, що ПАР завдяки Китаю щораз більше віддаляється від колективного Заходу і стає залежним від Китаю у здійсненні своєї зовнішньої, та відповідно, внутрішньої політики, а цілі двох країн збігаються у прагненні створити багатополярний світ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Aggression against Ukraine: resolution adopted by the General Assembly by United Nations. *United Nations*. 2022. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3959039>
2. African leaders ready for mediation in Russia and Ukraine. *Africa News*. 2023. URL: <https://www.africanews.com/2023/06/06/african-leaders-ready-for-mediation-in-russia-and-ukraine/>
3. Alden C., Yu-Shan W. URL: South Africa–China Relations A Partnership of Paradoxes: A Partnership of Paradoxes. Palgrave Macmillan. 308 p. 2021. URL: DOI: 10.1007/978-3-030-54768-4
4. Edwards L, Jenkins R. The Impact of Chinese Import Penetration on the South African Manufacturing Sector. *The Journal of Development Studies*. 2015. URL: DOI: 10.1080/00220388.2014.983912
5. Jiang L. South Africa–China relations of seven decades (1949–2019): Review and reflection. South Africa–China relations. Springer Nature. 2021. URL: DOI:10.1007/978-3-030-54768-4_4
6. Mathekga R. South Africa's Russian ties come under scrutiny. GIS Reports. 2023. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/south-africa-russia-war/>
7. Pecquet J. US threatens South Africa with loss of trade privileges over Russia ties. *The Africa Report*. 2023. URL: <https://www.theafricareport.com/312564/us-threatens-south-africa-with-loss-of-trade-privileges-over-russia-ties/>
8. Shoba M. Interrogating South Africa-China Relations in the Context of BRICS. Nelson Mandela University. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/373708225_Interrogating_South_Africa-China_Relations_in_the_Context_of_BRICS
9. The Presidency. President Cyril Ramaphosa concludes State Visit to China. 2018. URL: <https://www.gov.za/speeches/president-cyril-ramaphosa-concludes-state-visit-china-3-sept-2018-0000>